This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Problemen en oplossingen voor het aktuele beleid

door Wilfried DEWACHTER,

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

*

H. Simon heeft de besluitvorming in drie fasen ingedeeld : de « attention directing »—fase waarin de aandacht opgeëist wordt voor een probleem, de « design »—fase waarin verschillende oplossingen naar voren geschoven worden en politiek sterk gemaakt en tenslotte de « choice » -fase waarin de politieke aktie resulteert in de keuze van een oplossing (1). Men kan er nog een vierde fase aan toevoegen : de « implementation »—fase, of de fase van de realisatie en van de uitvoering.

In dit opstel wordt een poging ondernomen een beschrijving te geven van de attention directing-, de aandachtrichtende fase en de design- of uittekeningsfase zoals zij bij de publieke opinie inhoudelijk liggen. Deze publieke opinie werd enquêtematig vastgesteld, wat methodologisch betekent dat de publieke-opinie-gestalte, d.w.z. het vooraf uitgedebatteerd zijn hoofdzakelijk langs de massakommunikatie, niet gekend en niet gemeten werd.

1. De prangendheid van de aktuele problemen.

Aan de steekproef werd een reeks van 30 problemen voorgelegd (De 30 problemen staan aangegeven in tabel I). Uit deze problemen, opgesplitst in 2 reeksen van 15 problemen, dienden de onderzoekspersonen, volgens hun inzicht, de belangrijkste problemen (3 per reeks) aan te duiden. Door een ietwat arbitraire rekenkundige operatie is het mogelijk de scherpte van de aktueel naar voren dringende problemen af te lezen (2).

(1) H. SIMON, Political Research : The Decision-making Framework, blz. 18, in : D. EASTON, *Varieties of Political Theory*. Englewood-Cliffs, 1966.

(2) Deze rekenkundige operatie bestaat erin dat men het als belangrijkst gerangschikt probleem een waarde 3 geeft ; het op een na eerste probleem een waarde 2 ; het derde gerangschikt probleem een waarde 1 en al de andere problemen een waarde 0.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

De steekproef antwoordt op een erg duidelijke manier. Ondervraagd in april-mei 1975 is het probleem nummer één de inflatie. Een 45 % van de ondervraagden zien het als één van de drie meest belangrijke problemen, uit een gamma van 30 problemen. Een 38 % van de ondervraagden zien als ander belangrijk aktueel probleem de vastheid van betrekking, m.a.w. de tewerkstellingsgraad en de antipode hiervan de werkloosheid. Deze twee problemen steken ver uit boven de andere problemen op stuk van aktuele belangrijkheid.

TABEL I

Rangorde van de problemen naar graad van belangrijkheid

Problemen	Frekwentie van vermelding
1. Inflatie	95,8
2. Vastheid van betrekking	82,2
3. Energie	54,0
4. Leefmilieu	45,7
5. Ekonomische groei	38,1
6. Verdediging van de verbruikers	28,9
7. Derde leeftijd	26,3
8. Ontwapening	22,8
9. Abortus	18,7
10. Huisvesting	18,0
11. Inkomensongelijkheid	17,5
12. Veiligheid op de weg	16,8
13. Arbeiderskontrole	16,2
14. Kriminaliteit	13,8
15. Vlaams-Waalse verhoudingen	12,2
16. Plaatselijke problemen	11,7
17. Vrouwenemancipatie	10,4
18. Staatskontrole op ekonomie	8,9
19. Europese integratie	8,9
20. Ontwikkelingslanden	8,1
21. Gastarbeiders	8,1
22. Zedenverwildering	5,4
23. Twee onderwijsnetten	5,1
24. Demokratisering van het onderwijs	4,7
25. Uitbreiding van Brussel	4,4
26. Deelname aan de besluitvorming	4,2
27. Ordehandhaving	3,7
28. Reklame	3,7
29. Jongerencontestatie	2,9
30. Kollektieve voorzieningen	2,5

Verband houdend met inflatie en tewerkstelling, wordt het probleem energie als derde geciteerd door 26 % van de ondervraagden. Pas met het vierde meest geciteerde probleem komt men uit de prangende ekonomische realiteit en belandt men in de « nieuwe waarden ». Dit vierde meest geciteerde probleem is het leefmilieu : 20 % citeren het als één van de drie belangrijkste. Het vijfde probleem : de ekonomische groei, is weer een typisch welvaartsprobleem (18 % van de ondervraagden). Komen

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

dan weer twee nieuwe problemen : de verdediging van de verbruikers en de problematiek van de derde leeftijd. De ontwapening bekomt een o.i. onverwacht betrekkelijk hoge plaats (geciteerd door 11 %). De problemen van de ontwikkelingslanden komen aanzienlijk lager in het rijtje voor. Door zowat 9 % met een belangrijkheidsgraad bedacht komen problemen voor als abortus, de huisvesting, de veiligheid op de weg, de arbeiderskontrole. De inkomensongelijkheid komt nog minder frekwent geciteerd voor. Het lijkt er op dat de bevolking veel meer gesensibiliseerd is op behoud van haar koopkracht en haar tewerkstelling dan op een uit mekaar groeien van de inkomens. Of de rijken rijker worden en de armen armer m.a.w. de relatieve welvaartspositie lijkt minder te raken dan de eigen absolute welvaartsmogelijkheden.

Door zowat 7 % van de ondervraagden worden de problemen aangehaald : kriminaliteit, de Vlaams-Waalse verhoudingen, de lokale problemen, en de vrouwenemancipatie. Hierin zitten zowel gezinsproblemen, als « nieuwe waarden », als klassieke Belgische strijdpunten. Men kan evenwel niet zeggen dat zij een sterke belangrijkheidsgraad hebben in de ogen van de bevolking.

Zonder veel aandacht moeten problemen als de staatskontrole op de ekonomie, de Europese integratie, de ontwikkelingslanden, de gastarbeiders, de twee onderwijsnetten, de demokratisering van het onderwijs, de zedenverwildering, de politieke participatie, de « carcan » rond Brussel, de ordehandhaving, de publiciteit, de contestatie van de jongeren en de kollektieve voorzieningen het stellen. Kan men dit voor sommige problemen gemakkelijk begrijpen, voor anderen is het moeilijker te plaatsen. Sommige vragen naar beleid schijnen niet het sterkst bij de vraag van de staatsburgers aan te sluiten. Alle problemen van de buitenlandse politiek — op de ontwapening na — zijn zonder belang volgens de publieke opinie. Dit is een konstante van de Belgische politiek die dus tot in 1975 doorgetrokken wordt.

De stratifikatie naar macht bestaat, ook in een demokratie. Naast de « Nur-Wähler » (3), de louter-kiezers, heeft men de militanten, de aktieve minderheid, de middenmachtskaders en de leidende elite. Het is zeer de vraag of deze machtsstrata elk voor zich niet andere vragen hebben en andere oplossing voorstaan. Dit dient dan ook onderzocht.

Een doorsnee-bevolkingssteekproef kan niet alle strata bevragen. Hooguit de laag van de Nur-Wähler en de laag van de militanten. Wij hebben deze tweede straat : « de participanten » genoemd wel wetende dat deze term eerder flatterend is voor de personen die in deze kategorie werden op-

---

(3) Term van R. DAHRENDORF, cit. in : M. LANGE, *Politische Soziologie*. Berlijn, 1961, blz. 44.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

genomen. Om technische redenen zijn wij bij de operationalisering moeten afdalen tot het niveau van de seizoenparticipant (4).

De participanten aanvaarden nagenoeg over de ganse lijn dezelfde problemenprioriteit, met kwasi dezelfde sterkte. Inflatie is ook voor de participanten het probleem nummer één, en de vastheid van betrekking blijft nummer twee. Dan wijzigen de participanten de volgorde. Niet meer energie, leefmilieu en ekonomische groei is de volgorde, maar leefmilieu, ekonomische groei en energie. De daling van de energieprioriteit van 3 naar 5 is het belangrijkste verschil dat de participanten in hun prioriteitenlijst inschrijven. Voorts moet nog opgemerkt worden : het verder naar voor komen van de arbeiderskontrole van de 13de naar de 7de plaats en van de Europese integratie van de 20ste naar de 13de plaats. Anderzijds verliest de abortusproblematiek aan belangrijkheid : van de 10de plaats verhuist ze naar de 20ste plaats.

Uit de problemenprioriteit van de participanten kan men geen linkse of rechtse oriëntering afleiden. Integendeel : de participanten hebben een nagenoeg zelfde prioriteiten-patroon op stuk van beleidsvragen als de doorsnee-burger. Dit blijkt a contrario uit dezelfde positie die zij geven aan problemen als deelname aan besluitvorming, jongerencontestatie en derde leeftijdsproblemen.

2. De politieke opties van de staatsburgers.

De politieke wil van de staatsburgers « à l'état nature » vaststellen is moeilijk. De problemen moeten gekende problemen zijn, zodat reële antwoorden bekomen worden. Het gekend zijn van de problemen echter betekent dat de politieke elite reeds een stuk beleid in voorbereiding heeft, of al gevoerd heeft. Er is dan een zekere maar onbekende mate van beïnvloeding. Voorts gebeurt het dat de leidende elite, of media van massa-kommunikatie in de politieke ruimte reeds een deel « vertaling »

---

(4) De vragenlijst bevat een participatie-index bestaande uit 8 items. Gemiddeld beoefenen 6,3 % van de ondervraagden de 8 participatie indices regelmatig en 10,5 % tamelijk dikwijls ; daarentegen bedrijven 24,0 % deze deelname slechts zelden en 44,2 % doen nooit mee (bij 15,1 % niet antwoorden). Dit zijn evenwel gemiddelden. Als men het participatiekriterium opdrijft tot « regelmatig » en « tamelijk dikwijls » samen voor alle items te nemen (de participanten moeten dus minimaal « nogal frekwent » alle items beoefenen) dan daalt het percentage participanten tot 3,1 %. Met weglating van de twee minst beoefende participatie items (politiek dienstbetoon en deelname aan verkiezingskampagne) loopt dit percentage op tot 4,6 %. In absolute cijfers vertegenwoordigt dit echter een te klein aantal ondervraagden om op betrouwbare wijze nog verdere uitsplitsingen te doen. Teneinde een groter aantal ondervraagden bij de « participanten » te bekomen werd de participatiegraad verlaagd tot « zelden » voor alle acht participatie-items. Zodoende loopt het percentage « participanten » in de steekproef op tot 28,7 % tegenover 71,3 % « Nur-Wähler », of met inachtneming van de 32,2 % « niet-antwoorden », tot 19,5 % participanten en 48,3 % « Nur-Wähler ».

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

van politieke probleemformulering en/of voorgestelde oplossing, en/of oplossing heeft verstrekt zodat ook hier kontaminatie kan optreden.

Naast de beïnvloeding van boven uit is er een tweede, tot nog toe niet bevredigend op te lossen moeilijkheid in het analyseren van de « volkswil ». nl. het ervaren van de probleemstruktuur. Een overgrote meerderheid van de bevolking wenst een vermindering van de staatsuitgaven. Wat deze vermindering aan afbouw van welvaart en welzijn betekent is een niet beantwoorde vraag. Men bekomt geen inzicht in wat de staatsburgers op stuk van welzijn en welvaart willen prijsgeven om de staatsuitgaven te verminderen. Een bepaalde mate van argeloosheid t.a.v. de probleemstruktuur zit ongetwijfeld in de antwoorden. Wat gekend is, wat aanvaard wordt om af te bouwen en wat ten alle prijze behouden wil gehouden zijn, blijven onbekenden. Ook in deze enquête is op dat punt niet veel vooruitgang gemaakt.

De struktuur van de publieke opinie, in de zin van de intensiteit waarin zij bestaande maatregelen of door te voeren oplossingen steunt of afwijst, is gevariëerd (zie tabel II). Men krijgt duidelijk niet een globale en sterke houding pro, noch een globale en sterke houding tegen. Ook is het zo dat gematigde standpunten of standpunten met nuances en reserves niet voortdurend de bovenhand halen. Beleidsvragen als een radikale verscherping van de strijd tegen de kriminaliteit, als een toename van de kontrole op voedingswaren, als het gelijk loon voor de vrouw in geval van gelijk werk, worden met duidelijke meerderheid en zonder veel voorbehoud gesteund. Ook de sloganachtige vermindering van de staatsuitgaven valt, nogal begrijpelijk, in deze kategorie. Een geleidelijke op-pensioenstelling in plaats van een bruuske dag-op-dag-overgang vindt een meerderheid pro, maar een meerderheid met reserves. De invoering van publiciteit op T.V. krijgt ook een meerderheid, maar deze meerderheid heeft meer reserves dan zij onvoorwaardelijk steun vindt. Een zelfde opinie-struktuur geldt voor het behoud van de twee aparte schoolnetten, voor het invoeren van de numerus clausus aan de universiteiten en zelfs voor het stemrecht op 18 jaar.

De Europese vraag naar de integratie met de ekonomisch sterke landen alleen, de arbeiderskontrole in de bedrijven, de tewerkstelling in eigen streek desnoods ten koste van loon en de keuzevraag tussen kollektieve voorzieningen of gezinsbijslagen, hebben een aanzienlijke groep onbeslisten. Langs de kant van de verwerping van beleidsoplossingen heeft men ook de vorm van de gematigde, de genuanceerde verwerping (bijvoorbeeld de afschaffing van de snelheidsbeperking) en de vorm van een onbeperkte verwerping (bijvoorbeeld de bijkomende belasting voor ontwikkelingshulp).

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Onderzoekstechnisch dient wel opgemerkt dat van de vragen in verschillende richtingen (positief en negatief) er slechts 3 op de 30 vragen negatief beantwoord werden ; de 27 andere vragen gaven bij aftrekking van het aantal tegenstanders van het aantal voorstanders telkens een positief resultaat. Een kontaminatie van het antwoord door de vraag lijkt dus niet uitgesloten.

Uit dit technisch feit mag niet een konservatieve georiënteerdheid van de publieke opinie (althans enquête-matig vasgesteld) afgeleid worden. Dit moet op een andere wijze onderzocht worden. Na het wegwerken van positieve en negatieve formuleringen werden de vragen gerangschikt in :

— opties die het behoud van de bestaande situatie beogen.

— opties die de verandering van de bestaande situatie beogen.

— opties die een begin van realisatie kennen maar lang nog niet voltooid zijn.

Voor elk van deze opties werd het gemiddeld steunen en het gemiddeld verwerpen berekend en van mekaar afgetrokken.

De opties die het behoud van de bestaande situatie beogen worden gemiddeld door 28 % van de ondervraagden meer gesteund dan afgewezen. De opties die verandering beogen krijgen nog lichtjes meer steun ; zij hebben een positieve balans van voorstanders tegenover tegenstanders van 33 %. De opties die een begin van uitvoering kennen, maar nog grotendeels moeten uitgebouwd worden kennen de sterkste pro houding. Voor deze opties zijn de voorstanders met 45 op 100 eenheden talrijker dan de tegenstanders. De publieke opinie is blijkbaar progressief georiënteerd, met een duidelijke voorkeur voor begonnen projekten of opties. De publieke opinie, zou dus eerder gematigd progressief kunnen zijn of misschien progressief in de mate dat zij ziet dat de verandering geen omwenteling betekent. Progressief is in de operationalisatie gedefiniëerd louter als verandering, ongeacht de ideologische links- rechts plaatsing van die verandering.

Een verdere en even belangrijke reserve is het al dan niet representatief zijn van de lijst van de opties. Dit is zonder meer niet uit te maken gezien men geen uitlijning van een universum van opties kan maken. Het besluit over het gereserveerd progressisme van de publieke opinie moet dan ook getoetst worden aan de andere behouds- en veranderingsmetingen in dit onderzoek.

De te nemen opties die in de enquête bevraagd worden vormen zeker geen volledig beeld van alle politieke keuzen die gemaakt moeten worden. Men kan enkel hopen in zover representatief te zijn dat ze een beeld

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

geven van de grote oriëntaties die — binnen de konditionering van een elitair gedrag en de partiële, mogelijk ook selektieve ervaring van de probleemstruktuur — aanwezig zijn.

TABEL II

De opties van de Belgische staatsburgers*

	Volledig akkoord	Akkoord met voorbehoud	Noch voor noch tegen	Eerder niet akkoord	Volledig niet akkoord
1. Versterking van de kontrole op de voedingsmiddelen	68	24	2	1	2
2. Strijd tegen kriminaliteit	72	19	3	1	3
3. Gelijk loon voor gelijk werk	60	27	4	2	5
4. Vermindering van staatsuitgaven	53	31	5	2	6
5. Intensivering sociale woningbouw	47	32	5	2	4
6. Inkomensherverdeling	53	25	8	4	6
7. Geleidelijke op-pensioenstelling	38	40	8	3	6
8. Stemrecht op 18 jaar	33	34	12	9	9
9. Uitwijzing klandestiene gastarbeiders	37	28	11	7	11
10. Strenger optreden tegen onzedige publikaties	34	27	11	8	11
11. Sluiting van bedrijven om milieuredenen	25	33	12	5	18
12. Behoud van beide onderwijsnetten	23	32	14	10	14
13. Publiciteit op televisie	23	32	14	8	13
14. Evolutie naar beroepsleger	28	26	15	9	11
15. Beperking stakingsrecht	26	28	14	7	12
16. Rechtstreekse verkiezing van de Eerste-Minister	29	24	15	6	9
17. Nationalisatie van de energiesektor	28	24	14	6	9
18. Brussel beperkt tot 19 gemeenten	27	21	10	3	11
19. Niet strafbaar stellen van abortus	24	24	18	12	20
20. Numerus clausus aan de universiteit	19	27	19	11	12
21. Nationalisatie van banken en holdings	19	24	17	9	14
22. Loonstop om inflatie te bestrijden	18	25	18	12	20
23. Inflatie eerder dan werkloosheid	14	24	21	12	16
24. Federalisme met drie	20	15	19	15	11
25. Werk in eigen streek eventueel met lager loon	14	21	30	15	14
26. Arbeiderszelfbestuur	14	21	25	14	19
27. Opheffen van snelheidsbeperking	15	16	25	25	18
28. Europa enkel met sterke landen	11	18	23	13	15
29. Kollektieve voorzieningen in plaats van gezinsvergoedingen	13	15	24	12	22
30. Supplementaire belasting voor de ontwikkelingslanden	8	18	20	23	28

* De beleidsalternatieven in deze tabel werden gerangschikt volgens de omvang van het aantal voorstanders.

De publieke opinie ervaart de inflatie als een erge zaak. Dat is uit de rangordening van de problemen gebleken. Dat blijkt ook uit het feit dat een meerderheid (11 %) (5) een blokkering van de lonen aanvaardt om

(5) In dit stuk wordt gewerkt met een balansrekening : het percentage voorstanders min het percentage tegenstanders (alle niet-antwoorders uitgesloten).

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

de inflatie af te remmen. Maar sterker nog dan om de koopkracht van het geld (inflatieprobleem) is men bekommerd om de tewerkstelling. Een meerderheid (11 %) verkiest inderdaad inflatie boven een vermindering van de arbeidszekerheid. De tewerkstelling zou dus ekonomisch objektief nummer één kunnen geheten worden. Dit lijkt logisch aangezien voor het grootste deel van de volwassen bevolking het inkomen afkomstig is van de arbeid en men dus minder verliest met een in koopkracht verminderd loon — overigens indexmatig aan het prijzenpeil gekoppeld — dan met geen loon of de vermindering van het loon tot de werkloosheidsvergoeding. Hier lijkt de publieke opinie logisch te zijn. Minder logisch wordt ze als de overgrote meerderheid (75 %) voor de vermindering van de staatuitgaven opkomt. Men zou dit als een anti- inflatoire maatregel kunnen verdedigen. Maar uit het antwoord omtrent de ontwikkelingshulp (25 % is tegen een additionele belasting om de ontwikkelingshulp op te drijven) kan men met een grotere kans op zekerheid of bij een groter deel van de ondervraagden een anti-belastingshouding vermoeden : vermindering van de staatsuitgaven waarschijnlijk een vermindering van de belastingsdruk meebrengend. Wat deze vermindering van de staatsuitgaven op stuk van tewerkstelling en op stuk van sociale voorzieningen zou kunnen teweegbrengen laat 53 % van de ondervraagden — met antwoord — (onbewust wellicht) volkomen onverschillig : zij gaan er helemaal akkoord mee.

Qua ekonomische struktuur wenst een zeer duidelijke meerderheid (68 %) een herverdeling van de inkomens door een zwaardere fiskaliteit voor de grote inkomens en een lichtere fiskaliteit voor de kleine inkomens. Op stuk van staatsbedrijven wenst men nationalisaties van de basissektoren : 37 % wenst een nationalisatie van de energiesektor en 20 % wenst de nationalisatie van de banken en de holdings. De optie voor de arbeiderskontrole in de bedrijven is nog niet genomen : bij een vrij sterke onbeslistheid (25 %) equilibreren zich de voor- en de tegenstanders ongeveer in aantal. De tegenstanders zijn bovendien iets radikaler in hun verwerping. In de hiërarchie van waarden schijnt wel wijziging te komen. Een balansmeerderheid van 36 % aanvaardt verplichte bedrijfssluitingen omwille van milieuvervuiling. Dit is in vergelijking met de preferentie van tewerkstelling op inflatieafremming, inflatieafremming verkozen zijnde boven loonstijging, een uiterst merkwaardige vaststelling. Of is het zo dat ook hier de probleemstruktuur nauwelijks is doorgedrongen ?

Wat de bedrijfspositie van de vrouw betreft is er een overduidelijke meerderheid (81 %) voor gelijk loon voor gelijk werk. Voor de pensionering wil men duidelijk af (70 %) van het brutale vandaag op morgen cascade-systeem. Een geleidelijke werkwijze wordt duidelijk verkozen. Naar de dagdagelijkse levenssfeer wordt een meer behoudsgezind

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

patroon aangehouden. Men verkiest nog nipt (6 %) de gezinsvergoedingen boven de kollektieve voorzieningen. De veiligheid op de weg, gediend door de snelheidsbeperkingen, wordt ook gesteund (12 %). Een intensivering van de sociale woningbouw wordt evident door een grote meerderheid gevraagd (74 %) (vergelijk de hoger vermelde vermindering van de staatsuitgaven). Naar de huiselijkheid toe is ook de nipte meerderheid (5 %) te interpreteren voor werk in eigen streek met een eventueel veel lager loon. Een algemene vraag haast (89 %) wordt de toename van de kontrole op de voedingswaren. De konsument wil verdedigd worden.

Opmerkelijk is dan ook weer dat diezelfde staatsburger met een 31 % meerderheid de publiciteit langs de televisie in zijn huiskamer wil laten binnendringen, m.a.w. de reklame op haar sterkste impactmogelijkheid. Is dit weer in de eerste plaats belastingsvermindering (kijkgeld) zonder realisatie van de probleemstruktuur ? Anderzijds gaat men niet mee met een aantal « modes » : een 43 % meerderheid vraagt een strengere beteugeling van de onzedige publikaties. De kriminaliteit van haar kant moet verhard streng aangepakt worden (85 % is hier de balansuitkomst in die richting). Wie in de lijn van de twee vorige opties een strafrechterlijke veroordelingseis voor de abortus provocatus verwacht komt verkeerd uit. Een meerderheid die 16 % eenheden groter is dan de tegenstanders vraagt de depenalisatie van de abortus. Een probleem dat samen met de abortus provocatus-problematiek in de politieke arena wel eens verbonden is geweest is dit van de pluralistische school. Een 32 % meerderheid wenst hier het behoud van de bestaande toestand : de gescheiden katholieke- en officiële schoolnetten. Wat het onderwijs in zijn demokratiseringspolitiek betreft wensten 19 + 27 % voorstanders tegen 11 + 12 % tegenstanders, zijnde een balans van 23 %, de invoering van een numerus clausus aan de universiteiten : uitdrukking van een besparingswil en/of van het veilig houden van een demokratiseringsweg naar de hogere ambten ? Wat het stemrecht voor de jongeren betreft is men alleszins open : 49 % meer voorstanders dan tegenstanders voor de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 jaar. Mogelijk ook een vraag naar grotere participatie.

In alle geval is de positieve balans (38 %) ten voordele van de rechtstreekse verkiezing van de eerste minister een vraag naar grotere participatie. Vraag naar een tweede belangrijk inspraakkanaal en/of vraag naar een sterker gezag ? Niet zo sociaal-ekonomisch demokratiserend is men op het internationaal niveau. Men (25 % balans) heeft geen belastingsverhoging over om de Noord-Zuid tegenstelling ietwat te milderen. Ook naar de gastarbeiders hier is men niet zodanig positief, althans : met een 46 % balans wenst men een uitwijzing van de klandestiene buitenlandse

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

arbeiders. Zijn dit, ondanks hun ongekwalificeerde en versmade beroepen, dan toch konkurrenten op de arbeidsmarkt in tijden van recessie ? Uit de andere gegevens van het onderzoek blijkt niet een sterk anti-racisme. Of is het vraag naar orde en respekt voor de wet ?

In die lijn gaat de vroeger vermelde strenge beteugeling van onzedige geschriften en van de kriminaliteit. In die richting gaat ook de wettelijke beperking van de stakingen in de openbare diensten en in de sleutelsektoren, die met een balans van 35 % eenheden gevraagd wordt. In die lijn zou ook de vraag van een gelijke grootte naar een beroepsleger kunnen gezien worden. Blijft echter te onderzoeken of dit de verklaring is.

Tenslotte de typische kommunautaire problematiek van België. Ook hier geen eenduidige oplossing. Op stuk van de begrenzing van Brussel is er een duidelijke meerderheid (33 %) voor de beperking tot de 19 gemeenten, m.a.w. een aanvaarding van de Vlaamse oplossing. Wat het aantal deelstaten betreft, daar volgt de meerderheid niet de Vlaamse oplossing. Inderdaad, een federalisme met drie wordt voorgestaan, zij het met een eerder kleine meerderheid van 10 % meer.

Aldus beschreven stelt de publieke opinie, geregistreerd langs enquête, twee problemen : haar interne « onlogica » en haar geringe bekendheid met de probleemstrukturen.

Toegegeven dat onze manier van weergeven, nl. gewoon de meerderheden degageren, geen sluitende werkwijze is om een interne logica volledig te ontkennen.

Op basis van een logisch patroon kan een ondervraagde dan eens bij de meerderheid dan eens bij de minderheid zitten. De telwijze distilleert een statistisch patroon dat in zijn geaggregeerdheid niet noodzakelijk logisch is ; dus omgekeerd : uit onlogische totaalsommen dienen nog niet definitief onlogische basispatronen afgeleid. De kans op een parallelisme van on-logica's is wel groter dan op een dispariteit van onlogisch tegenover logisch.

Met deze reserve is het optiepatroon van de Belgische publieke opinie wel in aanzienlijke mate onlogisch : oplossingen in ene richting stroken niet met, of sterker zelfs : gaan in tegen oplossingen voor andere problemen voorgestaan. Dit maakt politiek bedrijven voor de politici zeker niet gemakkelijk. Anderzijds kent men te weinig de probleemstruktuur. De vermindering van de staatsuitgaven, het federalisme met drie zijn hiervan duidelijke voorbeelden. Een taak van de politici en van de permanente vorming is het dienvolgens aan de staatsburgers de probleemstrukturen te leren kennen en opties in funktie daarvan te nemen.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

3. De opties van de probleemgevoeligen.

Sommige personen zijn van uit hun situatie, vanuit hun positie, vanuit hun interesse meer of veel meer betrokken op een probleem dan anderen. Zij zijn probleemgevoelig. Het gaat hun aan. En omdat het hun aangaat zijn ze belangrijker dan de anderen op stuk van legitimiteit van het bestel. Omdat het hun aangaat zijn ze misschien meer bereid tot aktie dan anderen. Het komt er derhalve op aan te onderzoeken in welke mate zij andere oplossingen voorstaan dan de gemiddelde oplossing. Daartoe werden de vragen naar de belangrijkheidsgraad van de problemen (zie tabel I) en de oplossingen die aan die problemen beantwoorden (zie tabel II) gekruist. Met elk probleem (in tabel I) komt een beleidsvraag (in tabel II) overeen. De kruising bestond erin de mening per beleidsvraag van deze personen vast te stellen die dat probleem als belangrijk hadden gescoord. Deze mening werd vergeleken met de mening van de ganse steekproef. Op die manier wordt een beeld bekomen van de oplossingen voorgestaan door de probleemgevoelige staatsburgers.

De oplossingspatronen van de probleemgevoeligen en deze van de gemiddelde doorsnede stemmen op merkwaardige wijze overeen. Slechts uitzonderlijk is er een afwijking. Of het nu gaat over de depenalisatie van de abortus provocatus, de evolutie naar beroepsleger, de vermindering van de staatsuitgaven, het stemrecht op 18 jaar, de loonstop om de inflatie te bestrijden, het behoud van de snelheidsbeperkingen, het werk in eigen streek, de kontrole op de voedingswaren, de intensivering van de sociale woningbouw, de strijd tegen de kriminaliteit, het verkiezen van de inflatie boven de werkloosheid, het federalisme met drie, de uitwijzing van de klandestiene gastarbeiders, de geleidelijke op-pensioenstelling, het gelijk loon voor gelijk werk, de gezinsvergoedingen boven de kollektieve voorzieningen, de nationalisatie van de energiesektor, telkens vindt men bij de probleemgevoeligen eenzelfde meerderheid als bij de gemiddelde doorsnede, een meerderheid die bovendien kwantitatief niet noemenswaardig verschilt van de gemiddelde meerderheid.

Slechts in een paar gevallen krijgt men een op te merken verschuiving. Brussel beperken tot de 19 gemeenten geeft een duidelijke radikalisering bij de probleemgevoeligen, radikalisering die in beide richtingen gaat. Dit is het enige geval waarin dit patroon zich voor doet. Aangestipt moet worden dat de ruimtelijke beperking van Brussel een uitgesproken strijdpunt is. Doch dit is geen verklaring omdat andere uitgesproken strijdpunten dit patroon niet halen. Een ander patroon van verschuiving is de meer positieve houding van de probleemgevoeligen. Dit doet zich voor in zestal gevallen. Het arbeidszelfbestuur in de bedrijven krijgt een duidelijke meerderheid (25 %) bij de probleemgevoeligen ; de probleem-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

gevoeligen op stuk van numerus clausus aan de universiteiten vagen de 23 % meerderheid die er bij de gemiddelde oplossing was weg. De meerderheid van 25 % die bij de gemiddelde staatsburgers tegen de additionele belasting ten voordele van de ontwikkelingslanden was, wordt bij de probleemgevoeligen weggewerkt : voor- en tegenstanders houden mekaar daar in evenwicht. Het is dus helemaal niet zo dat men bij de gesensibiliseerden op stuk van ontwikkelingslanden een overgrote meerderheid voor de additionele belasting zou vinden. Een beperktere verschuiving geven de probleemgevoeligen voor de rechtstreekse verkiezing van de eerste minister te zien (een toename met 8 %). De nationalisatie van de banken en de holdings krijgt nog een kleiner verschil (een toename met 6 % eenheden), daar waar de nationalisatie van de energiesektor bij deze die bekommerd zijn om de energie helemaal geen verschuiving te zien geeft. Wel krijgt de nationalisatie van de energiesektor een 9 % eenheden grotere meerderheid bij degenen die bekommerd zijn om de kontrole van de staat op de ekonomie.

Op een dertigtal problemen zijn er een zevental die bij de probleemgevoeligen een ander antwoordpatroon krijgen dan bij de gemiddelde staatsburger. Dit is een duidelijke minderheid. Het selektiepatroon van deze 7 problemen uit de 30 is helemaal onbekend. Waarom deze en waarom niet andere oplossingen blijft een onopgeloste vraag. Het strijdpunt-karakter geeft geen verklaring. Men vindt zowel uitgesproken strijdpunten als zwakke strijdpunten of oplossingen die nog niet tot strijdpunt zijn geworden in beide kategorieën. Ook het inkomensaspekt van de problemen brengt geen verklaring. Men vindt dit aspekt ook weer in beide kategorieën.

De splitsing naar participatiegraad brengt een volledige bevestiging van bovenstaande. Ook bij de participanten is er een evengrote meerderheid van gevallen waarbij de oplossing in niets afwijkt van de gemiddelde oplossing. De participanten staan zelfs in de afwijkende gevallen dichter bij de gemiddelde positie dan wel bij de positie van de probleemgevoeligen. Dit kan evenwel ook aan de operationalisatie van de participanten te wijten zijn.

4. **Vlaanderen en Wallonië verschillend in opties.**

Lopen de oplossingen van de doorsnee burger in dezelfde richting als deze van de probleemgevoeligen en de participanten, de oplossingen voorgestaan in Vlaanderen zijn in grotere mate tegengesteld aan deze voorgestaan in Wallonië. De wezenlijke verschillen liggen naar de gewesten. En verschillen zijn er wel. Laten wij vooraf aanstippen dat de opinie in Vlaanderen duidelijk meer genuanceerd of met reserves is dan in Wal-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

lonië. Waar de Walen hoofdzakelijk naar de kategorieën zonder reserves grijpen (helemaal akkoord of helemaal niet akkord) gebruiken de Vlamingen veel meer de kategorieën met nuances (akkoord met voorbehoud en eerder niet akkoord).

Lopen de oplossingen voorgestaan in Vlaanderen en Wallonië meer dan eens danig uit mekaar, dan zijn de punten waar zij parallel lopen des te opmerkelijker daar men precies op die punten grote verschillen zou verwachten. Zowel in Vlaanderen als Wallonië, en met een even sterke meerderheid van 11 % (verschil tussen voorstanders en tegenstanders) wenst men liever een loonstop dan inflatie en bovendien wensen beide gewesten (ook met een 11 % meerderheid) liever inflatie dan werkloosheid. Van gelijklopendheid in een sociaal strijdpunt gesproken... Maar de gelijklopendheid gaat nog verder. Dat gelijk loon voor de vrouw in geval van gelijk werk in beide gewesten gelijkelijk (80 %) aanvaard wordt is aannemelijk in het licht van het bovenstaande; dat geldt ook voor de vraag naar de herverdeling van de inkomens (70 %) en is zeker ook begrijpelijk voor de vraag naar scherpere kontrole op de voedingswaren (89 %) en de progressieve op-pensioenstelling. Opmerkelijker wordt het weer als men een gelijkmatig sterke vraag ziet (33 %) tot beperking van het stakingsrecht in de sleutelsektoren en in de administratie — Vlaanderen niet sterker dan Wallonië —, een gelijkmatig sterke vraag (36 %) naar de evolutie naar een beroepsleger, en een gelijkmatig sterke vraag (47 %) — zelfs iets sterkere vraag in Wallonië — naar de uitwijzing van de klandestiene gastarbeiders. Ook in Wallonië, net als in Vlaanderen, worden de gezinsbijslagen met (5 %) nog verkozen boven kollektieve voorzieningen. En de invoering van een numerus clausus aan de universiteit wordt net zo sterk (22 %) gevraagd in Wallonië als in Vlaanderen. Op stuk van sociale beleidsvraag is er geen « konservatief Vlaanderen» en « progressief Wallonië » meer in 1975. Ze zijn aan mekaar gewaagd.

Voorts stemmen Vlaanderen en Wallonië nog overeen om de rechtstreekse verkiezing van de eerste minister met ruime meerderheid (37 %) te vragen. En ondanks de grotere probleemgevoeligheid in Vlaanderen voor de veiligheid op de weg, is de vraag naar de handhaving van de snelheidsbeperking even groot (14 %) in Wallonië als in Vlaanderen. De strijd tegen de kriminaliteit moet volgens een overgrote meerderheid (86 %) in beide gewesten radikaal verscherpt worden.

Wallonië wil wel sterker beroep doen op de staat. Wallonië vraagt inderdaad voor 14 % meer een intensivering van de sociale woningbouw en hoe dit dan te rijmen is met de 16 % grotere vraag in Wallonië naar vermindering van de staatsuitgaven is een open vraag. Wallonië vraagt

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

ook voor 17 % meer een nationalisatie van de banken en de holdings en van de energiesektor.

Het is ook Wallonië dat met 24 % meer een strenger optreden tegen de onzedige publikaties vraagt.

Dat Vlaanderen met 45 % meer het behoud van de twee onderwijsnetten vraagt is aannemelijk, zij het dat het verschil met Wallonië zeer groot is. Opmerkelijk, minstens t.a.v. het stereotype van het konservatieve Vlaanderen is nog maar eens de 26 % meerderheid in vergelijking met Wallonië voor het stemrecht op 18 jaar, en vooral de 24 % eenheden kleinere oppositie tegen een ontwikkelingshulp door een additionele belasting. Gans « modern » of « nieuwe waarden » is ook de 14 % grotere meerderheid in Vlaanderen voor bedrijfsluiting om redenen van ecologische gaafheid. Wat in deze dan weer helemaal discordant is, is de 30 % grotere vraag in Vlaanderen naar publiciteit in de huiskamer langs de televisie. Begrijpe wie kan. De enige verklaringsuitweg is de onbekendheid met de probleeemstruktuur.

Voor alle tot nog toe geciteerde problemen loopt de oplossing in Wallonië in dezelfde richting als in Vlaanderen. Er zijn echter een reeks strijdpunten waarvoor de oplossing in verschillende richtingen loopt.

Dat de communautaire problematiek verschillende oplossingen geeft zal amper verwondering wekken. Het opmerkelijke is nu dat niet de beperking van Brussel tot de 19 gemeenten een richtingsverschil geeft. Zowel Vlamingen als Walen vragen de beperking tot de 19 gemeenten, zij het dat de Vlamingen dit voor 34 % meer doen. Het federalisme met drie geeft wel richtingsverschil. De Walen zijn er voor met 29 % en de Vlamingen er tegen met 10 %.

De arbeiderskontrole van de ondernemingen geeft een richtingsverschil en een intensiteitsverschil : Wallonië 29 % voor, Vlaanderen 13 % tegen. Een strijdpunt in wording, voorttrekking van de ideologische lijn in Wallonië en de pragmatische lijn in Vlaanderen of gewoon onvoldoende propagandistische inspanning in Vlaanderen ? De depenalisatie van de abortus provocatus is zeker geen strijdpunt in wording meer, het is een strijdpunt — zij het met een niet overdreven hoge belangrijkheidsgraad. Hier lopen de Vlaamse en de Waalse oplossing even scherp uit mekaar : respektievelijk 5 % tegen- en 39 % voor-balans. Deze richtingen stroken met de verwachtingen. Opmerkelijk is verder dat ondanks de twee decennia oude inspanning in Vlaanderen voor werk in eigen streek de Vlamingen in meerderheid (13 %) ver van huis gaan werken om meer te verdienen, wijl de Walen (34 %) liever dichter bij huis werken met eventueel een gevoelige wedde- of loondaling. Ligt hier de verklaring in de sterkte van de feiten en/of de gewoontevorming boven de kulturele waarden-vorming ?

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Wallonië is lang het progressieve gewest niet meer, evenmin als Vlaanderen het konservatieve gewest is. Beide liggen evenzeer in het centrum zij het met soms nogal verschillende aksenten. Niet de sociale politieke opties zijn verschillend, wel de ideologisch opgevijzelde strijdpunten. Gezien de strukturele ondersteuning van deze laatsten o.a. in partijen en syndikaten zal de « choice » voor deze punten bijzonder moeilijk zijn, gezien een kompromisvorming in een aantal van deze punten niet zo gemakkelijk is. De kompromisvorming is de geijkte Belgische weg van besluitvorming. Het demokratisch konflikt kan de Belgische politiek zo moelijk aan. Voor een groot aantal probleemen is de oplossing in hoofde van de publieke opinie duidelijk. Voor een aantal anderen zullen basistegenstellingen normaliter in konfrontatie gaan.

Vlaanderen en Wallonië zijn op een aantal punten verschillend. « La personnalité d'un peuple est faite de l'image qu'il a donnée dans l'histoire, des paysages de son enfance, des valeurs qu'il représente, il ne peut la perdre sans tout perdre en même temps » (6). Te scherp geformuleerde stelling, maar stelling met grond van waarheid, ook blijkens dit onderzoek. Het wordt uitkijken hoe het Belgisch politiek bestel de problemen zal oplossen.

Summary : Problems and solutions for present policy in Belgium.

According to an opinion poll which was carried out in the middle of 1975 with a representative sample of Belgian citizens, the problems which most imposed themselves about that time were economic problems, viz. inflation and employment. These two problems were perceived as the most pressing by the more active part of the population as well. However, the solutions that citizens favour for a broad range of problems are not logically consistent, and demonstrate that many citizens have but very little insight in the problems' structure. Yet, those who do feel more concerned, generally favour the same solutions as does the average citizen ; there is no polarization to be noticed.

Considerable differences are brought forward by splitting up the results in two main regions : Flanders vs. Wallonia. The ethnic and linguistic difference appears to be also a political difference as far as problem - solving is concerned. The type of solutions citizens favour also shows that the stereotype « conservative Flanders » vs. « progressist Wallonia » is not valid any longer.

---

(6) L. OUTERS in zijn toespraak als pas verkozen voorzitter van de Franse Cultuurraad, op 21 oktober 1975.